لە گەندەڵییەوە بۆ تێکدان... پارەی گشتی لە ژێر وردبینی دادوەریدا

خالید سەدام، سەرۆکی دادگای ناوەندیی تاوانەکانی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی، ئەمڕۆ سێشەممە، جەختی لەسەر ئەوە کردەوە کە ماڵی گشتی بنەمای ئابووریی دەوڵەت و موڵکی گەلە، ئاماژەی بەوەشدا کە سزاکانی ئێستا بۆ ڕێگریکردن لە تاوانە داراییەکان بەس نین، جەختیشی لەسەر ئەوە کردەوە کە پاراستنی ماڵی گشتی تەنها لە ڕێگەی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی بە شێوە جیاوازەکانییەوە بەدی دێت.

خالید سەدام، دادوەر، لە لێدوانێکدا بۆ ڕۆژنامەی دادوەری کە موتەڵەع بەدواداچوونی بۆ کردووە، گوتی: "ماڵی گشتی نوێنەرایەتیی بنەمای ئابووریی دەوڵەت و موڵکی گەل دەکات، و هەر دەستدرێژییەک بۆ سەری بە شێوەیەکی نەرێنی ڕەنگدانەوەی دەبێت لەسەر بەرژەوەندیی گشتی"، ئاماژەی بەوەشکرد کە "یاسادانانە عێراقی و نێودەوڵەتییەکان گرنگییەکی تایبەتیان داوە بەم ماڵە لە ڕێگەی زامنکردنە دەستووری و شارستانی و تاوانییەکانەوە".

هەروەها وتی: "مەبەست لە سەروەت و سامانی گشتی لە چوارچێوەی یاسای تاواندا جیاوازە لە واتاکەی لە یاسای شارستانیدا، چونکە یاسادانەری تاوانکاری تایبەتمەندیی ماڵی گشتی دەداتە کۆمەڵێک سەروەت

و سامان کە پێی وایە پەیوەستن بە بەرژەوەندیی گشتی و شایەنی پاراستنێکی نائاسایین".

ڕوونیشی کردەوە کە "ئەم پاراستنە لە سێ ئاستدا بەرجەستە دەبێت: پاراستنی دەستووری کە ئەرکی لەسەر هاوڵاتیان داناوە بۆ پاراستنی ماڵی گشتی، و پاراستنی شارستانی کە یاسای شارستانی ژمارە 40ی ساڵی 1951 دەقی لەسەر داناوە بە ڕێگەپێنەدانی مامەڵەکردن بە ماڵی گشتی یان دەستبەسەرداگرتن یان خاوەندارێتی کردنی بە تێپەڕبوونی کات، و لە کۆتاییدا پاراستنی تاوانی کە هەر کارێکی دەستدرێژیکردنێک کە بەسەر ئەم ماڵەدا ڕووبدات، وەک تاوان دەناسێنێت".

دادوەر سەدام ڕوونی کردەوە کە "یاسای سزادان ژمارە 111ی ساڵی 1969ی هەموارکراو، دەقەکانی تێدایە کە سزای ئەو کردارانە دەدات کە زیان بە دامەزراوە گشتییەکان دەگەیەنن، وەک تاوانەکانی تێکدانی نەوت و کارەبا و ئاو (ماددەی 353)، و دەستدرێژیکردنە سەر سەلامەتیی گواستنەوە و پەیوەندییە گشتییەکان (ماددەی 354)، و تێکدانی ڕێگاوبان و فڕۆکەخانە و پرد و هێڵی شەمەندەفەر (ماددەکانی 355 و 356)، لەگەڵ تاوانەکانی دزی کە بەسەر ماڵی گشتیدا ڕوودەدەن (ماددەی 444/11)".

ناوبراو وتیشی: "دەستدرێژیی ڕووداو لەلایەن فەرمانبەر یان ڕاسپێردراو بە خزمەتگوزاریی گشتی بۆ سەر ماڵی گشتی، یەکێکە لە مەترسیدارترین شێوەکانی گەندەڵی و زۆرترین زیان بە بوونی دەوڵەت دەگەیەنێت، بۆیە یاسادانەر لە یاسای دەستەی نەزاهە و دەستکەوتی نایاسایی ژمارە 30ی ساڵی 2011ی هەموارکراودا، وەک تاوانەکانی گەندەڵیی پۆلێن کردووە".

ئاماژەی بەوەدا کە "لە ڕێگەی ئەزموونی سەرکایەتیی دادگای ناوەندیی تاوانەکانی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی، بە ڕوونی هەستی بە قەبارەی تاوانە دارایییەکان کرد کە خراونەتە بەردەم دادگا، چ لە ڕووی جۆرەکەیان یان کەسی ئەنجامدەریان یان ئەو زیانەی لێی دەکەوێتەوە، جەختی کردەوە کە سزاکانی ئێستا بۆ ڕێگریکردن لەم جۆرە تاوانانە بەس نین".

دادوەر سەدام جەختی لەسەر "پێویستیی هەموارکردنی سزاکانی هاتوون لە ماددەکان (315 و 316 و 318 و 340 و 341)ی یاسای سزادان بۆ ئەوەی گونجاو بێت لەگەڵ واقیعی گەندەڵیی دارایی هاوچەرخدا، جگە لە دەرکردنی بڕیارێکی یاسادانان کە ڕێگە بە ئازادکردنی تۆمەتباران بە کەفالەت لە تاوانەکانی گەندەڵی و دزینی ماڵی گشتی نەدات تاوەکو دۆسیەکە یەکلا دەکرێتەوە، ئەمەش بە دڵنیابوون لە گەڕاندنەوەی ئەو ماڵە دزراوانە و خێراکردنی ڕێوشوێنەکانی دادگاییکردن".

ئاماژەی بەوەدا کە "پاراستنی ماڵی گشتی تەنها لە ڕێگەی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی بە شێوە جیاوازەکانییەوە بەدی دێت، و ئەمەش پەیوەستی بە دەزگای چاودێریی سەربەخۆ و لێهاتوو هەیە وەک دەستەی نەزاهە و دیوانی چاودێریی دارایی، لەگەڵ مانەوەی دادگای عێراقی وەک کۆڵەکەی سەرەکی لە پڕۆسەی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی و پاراستنی ماڵی گشتی".

ئاماژەی بەوەدا کە "یەکێک لە دیارترین ئەو دۆسیانەی دادگاکە تاوتوێی کردوون، دۆسیەی دزینی ئەمانەتە باجییەکان بووە کە بڕەکەی زیاتر لە سێ ترلیۆن دیناری عێراقی بووە، جگە لە دۆسیە پەیوەندیدارەکان بە زیانگەیاندنی بە ئەنقەست بە سەروەت و سامانی دەوڵەت لە پڕۆژەکانی نۆژەنکردنەوە، و دۆسیەی دیکە بە بەکارهێنانی پۆست بە دەستبەسەرداگرتنی بڕێکی زۆر پارە بە شێوەی ساختەکاری".

دادوەر سەدام جەختی لەسەر "گرنگیی ڕاگەیاندنی پیشەیی لە ئاشکراکردنی دۆسیەکانی گەندەڵی پەیوەست بە ماڵی گشتی و پەیوەستیی ڕەخساندنی دەرفەت بۆی بۆ گەیشتن بە زانیارییەکان بۆ بەهێزکردنی ڕۆڵی چاودێریی خۆی" کردەوە، داوای "توندکردنی سزاکان بۆ ئەو تاوانانەی کە زیان بە ماڵی گشتی دەگەیەنن، و دەرکردنی یاسایەکی تایبەت بە بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی بە شێوەی یاسای بەرەنگاربوونەوەی تیرۆر، و ئامادەکردنی لێکۆڵەر و بەدواداچوونکەری نەزاهەت و ڕاهێنراو بە ڕووبەڕووبوونەوەی ئاستەنگە ئاڵۆزەکان لەم بوارەدا" کرد.

لە کۆتاییدا وتی: "ئەرکی فەرمانبەرانی دەوڵەتە کە تاوانەکانی گەندەڵی ئاشکرا بکەن کە لە کاتی جێبەجێکردنی ئەرکەکانیاندا ئاگاداری دەبن، لەگەڵ چالاککردنی یاسای پاداشتی هەواڵدەران ژمارە 33ی ساڵی 2008، بە شێوەیەک کە هانی هەواڵدەران لەسەر حاڵەتەکانی گەندەڵی و بەهەدەردانی ماڵی گشتی بدات و بەشداری بکات لە گەڕاندنەوەی سەروەت و سامانی دزراو".